

میراث

بندر لنگه؛
نگین معماری اقلیمی خلیج فارس

شهرستان بندر لنگه‌رامی توان نگین معماری اصیل کرانه‌های خلیج فارس نامید؛ جایی که هر کوچه‌ومحله‌اش، روایتگر هزاران سال زیست خردمندان در دل گرمای طاقت‌فرسا و رطوبت نفسگیر جنوب است. به گزارش ایرنا، خانه‌های تاریخی بندر لنگه با بادگیرهای بلند و حیاط‌های مرکزی، نه فقط سرپناه بلکه کتابی گشوده از دانش بومی در اقلیم شناسی و فرهنگ غنی مردمان این خطه هستند؛ آثاری که هر یک، چون نگینی بر تارک میراث ملی ایران می‌درخشند. شهرستان بندر لنگه با داشتن تعداد زیادی مسجد و برکه تاریخی که بسیاری از آن‌ها در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده‌اند، به‌عنوان یکی از قطب‌های گردشگری تاریخی استان هرمزگان شناخته می‌شود.

در میان این همه شکوه تاریخی، خانه‌های اعیانی و کهن این شهر همچون خانه فکری با بادگیرهای مرتفع و چشم‌نواز خود، الگویی تمام‌عیار از معماری اصیل جنوب محسوب می‌شوند.

هوشمندی در برابر اقلیم؛ از سایه تا نسیم دریا

معماران بندر لنگه با الگویی غالب مبتنی بر حیاط مرکزی، خانه‌هایی را خلق کرده‌اند که در آن‌ها کنترل دما و رطوبت به‌عنوان مهم‌ترین چالش اقلیمی، با ظرافتی تحسین‌برانگیز حل و فصل شده است. اصل بنیادین در ساخت این بناها، تداوم نسیم دریا و بهره‌گیری حداکثری از سایه بوده؛ از این‌رو، خانه‌ها با دیوارهای خارجی بلندی احاطه می‌شدند که ضمن تأمین امنیت، همچون سپری در برابر باران‌های سیل‌آسای منطقه عمل کرده و هنگام زلزله، از آسیب‌های احتمالی ناشی از برخورد ساختمان‌های مجاور می‌کاستند.

حیاط مرکزی به‌عنوان فضای ارتباطی و قلب تپنده بنا در میان آن جای گرفته و سایر فضاها حول آن سامان می‌یافتند؛ کشیدگی شرقی - غربی این حیاط‌ها و ساخت روی سکوهای مرتفع به دلیل نزدیکی به دریا و رطوبت بالای خاک، از دیگر ویژگی‌های بارز این بناهاست.

فضاهایی برای زندگی؛ از خشوع ورودی تا همنشینی با باد

فضاهای رقم خورده در این خانه‌های تاریخی، نمایشی از نظم و کاربردگرایی هوشمندانه است؛ ورودی خانه‌ها که گاه تا سه درگاه برای کاربری‌های متفاوت داشت، با پیش‌فضایی برجسته بر بدنه بنا و سکوهای برای مکت، حریمی مقدس برای ورود به حریم خصوصی خانواده ترسیم می‌کرد.

درب ورودی با وجود سردرهای رفیع، با خشوعی و صف‌ناپذیر و ارتفاعی هم‌اندازه با قامت انسان طراحی می‌شد، تا آموزه‌های تواضع و فروتنی را در همان نخستین گام، به میهمان یادآور شود.

اتاق، انبار و مطبخ؛ روایت زندگی جمعی و سنتی

در بافت گسترده خانواده‌های جنوبی، هر اتاق به فراخور کاربری و مخاطبش نامی داشت و از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردار بود؛ اتاق‌ها اغلب دارای فضاهای وابسته‌ای همچون «قطیعه» برای وضو یا استحمام بودند و پنجره‌های کوچک بالای درها یا روزنه‌های موسوم به «فاخ»، نقش حیاتی در تهویه و روشنایی داشتند.

انبارهای مواد غذایی با طراحی ویژه و کفپوش‌های چوبی (کرم‌بندی) نشان از دانش بالای نگهداری آذوقه در اقلیم گرم و مرطوب دارد؛ مطبخ یا آشپزخانه نیز به‌عنوان فضایی بزرگ با سکوهای متعدد، جایگاه اجاق و آویزها، همواره در ضلع جنوبی خانه و با سقفی بلند و بازشوهای تهویه‌کننده‌جانمایی می‌شد تا از گزند گرما و دود در امان باشد.

بیشتر این خانه‌های تاریخی، آب‌انبارهایی کم‌عمق برای ذخیره آب‌های لب‌شور، جاه‌ها داشتند که در نزدیکی مطبخ تعبیه می‌شد. شاید جذاب‌ترین بخش این زیست‌بوم کهن، با خانه‌ها باشد؛ فضایی که در شب‌های گرم جنوب، به پناهگاهی برای خانواده‌ها تبدیل می‌شد و خانم‌ها از بعدازظهر، با حامل وسایل به پشت‌بام، مجلس شبنشینی‌رامه‌پایی می‌کردند.

جان‌پناه‌های بلند «ستار» در جبهه‌های هم‌جوار معبر، حریمی امن برای حفظ حریمیت این گردهمایی‌های شبانه بودند و با طراحی دوتیغ‌های خود، نسیم را به سطح بام هدایت می‌کردند. این سنت دیرینه، بعدها به خانه‌های دوطبقه‌ای تکامل یافت که همچنان یادگار معماری غنی و مردم‌دوست این خطه از ایران زمین است.

پشت صف‌های بنزین در جنوب شرق چه می‌گذرد؟

جاده‌های تشنه سوخت

تجربه نشان داده است کمبود سوخت در هرمزگان، کرمان و سیستان و بلوچستان صرفاً یک مسئله فنی یا مقطعی نیست بلکه این مشکل ریشه در مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی و اجتماعی دارد که طی سال‌ها شکل گرفته‌اند

بابک رحیمیان | ساعت هنوز به ۷ صبح نرسیده است اما صف خودروها مقابل جایگاه‌های سوخت در یکی از شهرهای جنوب شرق کشور چند صد متر امتداد پیدا کرده است. رانندگان از ساعت‌های اولیه بامداد آمده‌اند تا شاید پیش از آنکه نوبتشان برسد، مخزن جایگاه خالی نشود. بعضی از آن‌ها فلاسک چای همراه دارند و برخی دیگر روی صندلی خودرو جرت می‌زنند.

این تصویر برای بسیاری از مردم هرمزگان، کرمان و سیستان و بلوچستان تصویری آشناست؛ تصویری که در سال‌های اخیر بارها تکرار و به یکی از دغدغه‌های روزمره ساکنان این مناطق تبدیل شده است. در این میان بسیاری از افرادی که تحمل صف‌های طولانی را نداشته‌اند یا بر حسب اضطرار مجبور به سفر می‌شوند به ناچار هر گالن ۲۰ لیتری را باید به قیمت یک میلیون تا یک میلیون و ۴۰۰ هزار تومان یعنی ۷۰ هزار تومان از بازار آزاد خریداری و مشکل خود را حل کنند.

در این راستا مسافرانی نیز که به این استان‌ها سفر می‌کنند خاطرات خوبی از تأمین سوخت و سوخت‌گیری ندارند زیرا هیچ‌یک از کارت‌های سوخت خودروهای غیربومی در استان‌های یاد شده فعال نیست و باید برای دریافت یک پاک بنزین نسبت به تهیه حواله سوخت از فرمانداری و یا جایگاه سوخت تعیین شده اقدام کنند که این موضوع وقت زیادی از گردشگران تلف می‌کند.

در نگاه نخست شاید کمبود سوخت در کشوری که یکی از بزرگ‌ترین دارندگان منابع نفت و گاز جهان است، عجیب به نظر برسد؛ اما واقعیت این است که مسئله کمبود سوخت در استان‌های جنوب شرقی کشور تنها یک مشکل توزیعی نیست. پشت این صف‌های طولانی، شبکه‌ای پیچیده از عوامل اقتصادی، جغرافیایی، اجتماعی و امنیتی قرار دارد که مهم‌ترین آن‌ها قاچاق سوخت است.

سودی که از مرز عبور می‌کند

اگر از جاده‌های مرزی سیستان و بلوچستان عبور کنید، احتمالاً با خودروهایی مواجه می‌شوید که مخازن بزرگ سوخت را حمل می‌کنند. بسیاری از این خودروها در مسیرهایی حرکت می‌کنند که مقصد نهایی آن‌ها آن

سوی مرز است. دلیل این اتفاق روشن است؛ اختلاف قیمت سوخت در ایران با کشورهای همسایه. در حالی که بنزین و گازوئیل در ایران با یارانه دولتی عرضه می‌شود، همین فرآورده‌ها در پاکستان و افغانستان چندین برابر قیمت دارند. همین تفاوت قیمتی موجب شده قاچاق سوخت به یکی از سودآورترین فعالیت‌های غیرقانونی در مناطق مرزی تبدیل شود. قاچاقچیان می‌توانند سوخت را با قیمت یارانه‌ای خریداری کرده و پس از انتقال به آن سوی مرز، با سودی چند برابر به فروش برسانند و نتیجه این چرخه آن است که بخشی از سوختی که باید در اختیار مردم قرار گیرد، پیش از رسیدن به مصرف‌کننده واقعی از شبکه توزیع خارج می‌شود.

مرزهای طولانی، کنترل دشوار

سیستان و بلوچستان بیش از هر استان دیگری با پدیده قاچاق سوخت درگیر است. این استان طولانی‌ترین مرز زمینی کشور را با پاکستان و افغانستان دارد. گستردگی مرزها، وجود مناطق کوهستانی و بیابانی و مسیرهای متعدد فرعی، کنترل کامل جابه‌جایی سوخت را دشوار کرده است. در هرمزگان نیز شرایط تفاوت چندانی ندارد. سواحل طولانی این استان و دسترسی مستقیم به آب‌های آزاد، امکان انتقال غیرقانونی سوخت از طریق دریا را فراهم می‌کند، از این‌رو کارشناسان معتقدند همین ویژگی‌های جغرافیایی سبب شده جنوب شرق کشور به یکی از کانون‌های اصلی قاچاق سوخت تبدیل شود.

وقتی جایگاه‌ها خالی می‌شوند

برای مردم اما مهم‌ترین پیامد قاچاق، صف‌های طولانی و کمبود سوخت است. هر بار که عرضه در جایگاه‌ها کاهش پیدا می‌کند، نگرانی از کمبود بیشتر شده و

هجوم خودروها به پمپ‌های بنزین آغاز می‌شود که این وضعیت گاهی به صف‌هایی چندساعته منجر می‌شود. راننده کامیونی که در یکی از محورهای استان کرمان فعالیت می‌کند، می‌گوید گاهی برای سوخت‌گیری نصف روز کاری خود را از دست می‌دهد. به گفته او، زمانی که باید صرف حمل بار و کسب درآمد شود، در صف جایگاه‌ها هدر می‌رود.

این مسئله تنها به رانندگان محدود نمی‌شود. کشاورزان، صیادان، صاحبان کسب‌وکارهای کوچک و حتی خانواده‌هایی که برای امور روزمره به خودرو وابسته هستند، همگی تحت تأثیر کمبود سوخت قرار می‌گیرند.

هزینه‌ای که مردم می‌پردازند

کمبود سوخت فقط به معنای انتظار بیشتر در صف نیست. وقتی کامیون‌ها در پرت حرکت می‌کنند یا ناچارند مسافت بیشتری را برای یافتن جایگاه دارای سوخت طی کنند، هزینه حمل‌ونقل افزایش می‌یابد. این افزایش هزینه در نهایت به قیمت کالاها منتقل می‌شود.

در برخی مناطق روستایی، کشاورزان برای تأمین گازوئیل مورد نیاز ماشین‌آلات خود با مشکل مواجه می‌شوند. صیادان نیز در زمان کمبود سوخت ناچارند فعالیت خود را محدود کنند. به این ترتیب کاهش عرضه سوخت مستقیماً بر درآمد خانوارها اثر می‌گذارد.

اقتصاد غیررسمی در سایه محرومیت

کارشناسان معتقدند برای فهم کامل پدیده قاچاق سوخت باید به وضعیت اقتصادی مناطق مرزی نیز توجه کرد. در بسیاری از نقاط سیستان و بلوچستان و بخش‌هایی از هرمزگان، فرصت‌های شغلی محدود بوده و نرخ بیکاری بالاتر از میانگین کشور است.

در چنین شرایطی قاچاق سوخت برای برخی خانواده‌ها به منبع درآمد تبدیل شده است. هرچند این فعالیت غیرقانونی است، اما برای افرادی که گزینه‌های شغلی اندکی پیش روی خود می‌بینند، گاهی تنها راه کسب درآمد محسوب می‌شود. همین موضوع سبب شده مبارزه با قاچاق سوخت تنها با ابزارهای انتظامی و امنیتی به نتیجه مطلوب نرسد. بسیاری از کارشناسان تأکید می‌کنند بدون ایجاد اشتغال پایدار، ریشه‌های اقتصادی قاچاق همچنان باقی خواهد ماند.

جاده‌هایی که قربانی می‌گیرند

یکی از تلخ‌ترین پیامدهای قاچاق سوخت، افزایش تصادفات جاده‌ای است. خودروهای حامل سوخت که در برخی مناطق به «شوتی» معروف هستند، برای فرار از مأموران یا رسیدن سریع‌تر به مقصد، با سرعت‌های بسیار بالا حرکت می‌کنند.

این خودروها اغلب استانداردهای ایمنی لازم را ندارند و مخازن دست‌ساز سوخت در آن‌ها نصب شده و وقوع تصادف در چنین شرایطی می‌تواند به آتش‌سوزی‌های گسترده و تلفات انسانی منجر شود.

آمارهای محلی نشان می‌دهد بخشی از حوادث رانندگی در محورهای جنوب شرق کشور به همین خودروها مربوط است؛ حوادثی که نه تنها جان رانندگان بلکه جان دیگر شهروندان را نیز تهدید می‌کند.

یارانه‌ای که از کشور خارج می‌شود

دولت هر ساله منابع قابل توجهی را برای پرداخت یارانه سوخت اختصاص می‌دهد. هدف از این یارانه، کاهش هزینه انرژی برای مردم و حمایت از معیشت خانوارهاست، اما هنگامی که سوخت از کشور قاچاق می‌شود، در واقع بخشی از این یارانه ملی به مصرف‌کنندگان خارج از مرزها می‌رسد.

این مسئله خسارت اقتصادی قابل توجهی به کشور وارد می‌کند. منابعی که می‌توانست صرف توسعه زیرساخت‌ها، آموزش، بهداشت یا ایجاد اشتغال شود، عملاً در مسیر قاچاق از بین می‌رود.

راه‌برون‌رفت چیست؟

کارشناسان برای حل مشکل کمبود سوخت در استان‌های جنوب شرقی کشور مجموعه‌ای از راهکارها را پیشنهاد می‌کنند. نخستین گام، تقویت سامانه‌های هوشمند نظارت بر زنجیره توزیع سوخت است. استفاده از فناوری‌های نوین می‌تواند مسیر حرکت سوخت از پالایشگاه تا جایگاه را به‌طور دقیق رصد کند و احتمال انحراف را کاهش دهد. راهکار دیگر توسعه جایگاه‌های عرضه سوخت در مناطق کم‌برخوردار است. در برخی شهرستان‌ها و روستاها تعداد معدود جایگاه‌ها خود عاملی برای ایجاد ازدحام و صف‌های طولانی است.

اما شاید مهم‌ترین راهکار، ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار در مناطق مرزی باشد. توسعه صنایع محلی، شیلات، گردشگری، تجارت رسمی مرزی و صنایع معدنی می‌تواند درآمدی قانونی و پایدار برای ساکنان این مناطق فراهم کند و وابستگی آن‌ها به فعالیت‌های غیررسمی را کاهش دهد.

ضرورت نگاه بلندمدت

تجربه سه سال‌های گذشته نشان داده است کمبود سوخت در هرمزگان، کرمان و سیستان و بلوچستان صرفاً یک مسئله فنی یا مقطعی نیست. این مشکل ریشه در مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی و اجتماعی دارد که طی سال‌ها شکل گرفته‌اند.

مردمی که ساعت‌ها در صف جایگاه‌های سوخت منتظر می‌مانند، بیش از هر چیز خواهان دسترسی آسان و پایدار به سوخت هستند. تحقق این خواسته نیازمند سیاستی جامع است؛ سیاستی که هم با قاچاق مقابله کند و هم به توسعه اقتصادی مناطق مرزی توجه داشته باشد.

تا زمانی که اختلاف قیمت سوخت، فقر فرصت‌های شغلی و ضعف برخی زیرساخت‌های توزیع پابرجا باشد، صف‌های طولانی سوخت از زندگی روزمره مردم جنوب شرق کشور حذف نخواهد شد اما اگر توسعه اقتصادی، اشتغال‌زایی و مدیریت هوشمند توزیع سوخت در کنار یکدیگر قرار گیرند، می‌توان امیدوار بود این صف‌های طولانی، روزی به خاطره‌ای از گذشته تبدیل شوند.

طراح: محمدرضا علی‌زاده zadehalireza@gmail.com

جدول ۹۴۸۰

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱														
۲														
۳														
۴														
۵														
۶														
۷														
۸														
۹														
۱۰														
۱۱														
۱۲														
۱۳														
۱۴														
۱۵														

است «هر عملی را عکس‌العملی است مساوی و در خلاف جهت آن»

عمودی

۱. پایتخت کشور «کلمبیا»- از ماشین‌آلات کشاورزی ۲. کتف و شانه- رقص سنتی مردم برزیل- آشکار- سفید آذری ۳. نیتروژن- نت ششم- سنگ مرمر- چادر ۴. مخفی- شهر پیامبر(ص) - وسط و بین ۵. جاده آهنی- نوشته کوتاهی که برای یادآوری مطلبی می‌نویسند. ۶. خرس آسمانی- مارشال چریک فرمانده نیروهای یوگسلاوی در جنگ دوم جهانی- پرده‌در- ضمیر وزنی ۷. قرض بانکی - مطابق الگوی روز - امتیاز دادن ۸. ماهی فروش - نوعی اسباب بازی بازنشسته کودکانه- نویسنده فرانسوی «اعترافات» ۹. جوش ویروسی که به صورت تاول گردگرد لب‌ها می‌روید- طبیعی - ثالث ۱۰. کجاست؟- فریاد زدن - مطلع و باخبر - از ما بهتران ۱۱. آدم پاک‌نهاد و خوب‌سیرت- روشی برای طبخ برنج ۱۲. پرنده شناگر- از سرداران «شاپور ذوالاکتاف ساسانی» - مصرف این میوه از خانواده مرکبات در ایام سرماخوردگی

حل جدول شماره قیل

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	ع	ر	ز	ا	د	ت	ا	ر	ز	ا	ع	ر	ز	ا
۲	ا	ب	ل	ه	ج	م	ت	ر	م	ب	د	و	ی	ا
۳	ل	ا	م	ا	ن	ا	د	س	ی	ا	ن	ا	ا	ا
۴	ا	ن	ا	د	ا	ن	ا	د	ر	م	س	ل	ا	ا
۵	ا	س	ب	ی	د	د	ر	ا	ز	ی	ا	ی	ا	ی
۶	ا	ب	م	ا	ت	س	و	ی	ا	س	و	ی	ا	س
۷	و	ن	ا	ن	ا	ن	ا	ن	ا	ن	ا	ن	ا	ن
۸	ا	ش	و	د	ا	و	ا	ن	ف	ر	و	ع	ا	ا
۹	ا	ش	و	د	ا	و	ا	ن	ف	ر	و	ع	ا	ا
۱۰	و	ل	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م	م
۱۱	ب	س	ی	ی	د	م	ف	ت	و	ل	ت	و	ل	ت
۱۲	ل	و	ج	س	ل	ی	ا	م	ا	ز	و	ت	و	ت
۱۳	ل	و	ج	س	ل	ی	ا	م	ا	ز	و	ت	و	ت
۱۴	ع	ر	ز	ا	د	ت	ا	ر	ز	ا	ع	ر	ز	ا
۱۵	ی	ز	د	ا	ن	م	و	ج	و	د	ی	ا	ب	ی

افقی

۱. شعری از سهراب سپهری و عنوان فیلمی به‌یادماندنی محصول ۱۳۶۷ | مرحوم عباس کیارستمی ۲. مقطع زمانی - گیاه خیزران- اثری از «دافنه دومویره» ۳. ساز تیره- واحد سرعت هواپیما- آب دهان ۴. مزه دهان جمع‌کن- از واجبات نماز- آشیانه پرندگان شکاری- هواپیمای عجول ۵. پارچه شناور در اقیانوس- همسر حضرت یعقوب(ع) - جسد مردار- نیستی و نابودی ۶. همگی - هلد دادن- باز کردن گور مرده ۷. الفبای حیات- «فرسک» است و روشی در نقاشی ۸. نژاد ما - راه فرار - گشتن گرد خانه خدا ۹. بهره‌گیری از خنده برای معالجه ناهنجاری‌های فکری و عارضه‌های جسمی - مظهر تاریکی ۱۰. کوشش در راه خدا - عامل تکثیر قارچ‌ها - کیسه مشک آهوی ختن ۱۱. کشتی کوچک - یکصدویازده - زینت ناخن - قلمه گیاه ۱۲. صوت ندا- سیاست‌گزاری شده - مسافرخانه مجل- سر فوتبالی ۱۳. صفحه الکترونیکی- قبیله‌ای در صدر اسلام- صفر ۱۴. سازمان فضایی آمریکا- یافته شده - تفسیرکننده ۱۵. نظر به‌ای در فیزیک که معتقد